

Huszár Klára emlékére*

Salamin András – Ittész Mihály

Immár két esztendeje, hogy 2010. június 12-én délután Huszár Klárát fia, János még homlokon csókolta, és sajnos másnap, 13-án Anyutündér, Ízisz és Ozirisz felesküdt papnője, örök álomba szenderült. Életének 91. esztendejében távozott el közülünk a neves színházi és operarendező, Huszár Klára. A jeles költő, Devecseri Gábor társaként, egyetlen operai rendezőnként rendkívüli tehetségével, kitartásával szerzett elismerést az olykor gáncsoskodó színházi-operai világban.

1919 májusában született középpolgári család egyetlen gyermekeként, s még kilenc esztendő sem volt, amikor édesapját elvesztette. Énekhangja alapján a Szilágyi Erzsébet Leánylíceum híres énekkarába azonnal felvételt nyert. „Kodály gyakran feljárt próbáinkra és miután Sztojanovics Adrienne »Adi néni« felhívta rám a figyelmét, elkezdett nekem feladatokat adni” – a később Kodály-módszernek nevezett énektanítás kipróbálására.

Középiskolai tanulmányai alatt a tehetséges énekes leány több helyen is fellépett, amiért némi honoráriumot kapott. „És azzal a kis összeggel, amit nehézfejű osztálytársaim korrepetálásával kerestem, már számított valamit a mi kis háztartásunkban. Érettségi után Kodály kívánságára beiratkoztam a Zeneakadémia Középiskolai Énektanárképző tanszakára.”



Érettségi előtt ismerkedett meg Devecseri Gábor költővel és műfordítóval, aki akkor bölcsész-hallgató volt. Érettségije után hamarosan össze is házasodtak. A háborús bujkálás után, a béke beköszöntével a Béla király úton jutottak lakáshoz. „Én tanítani kezdtem a Nemzeti Segély

* Dr. Salamin András emlékezésének Ittész Mihály által honlapunk számára készített rövidített, átdolgozott változata. Az idézetek Huszár Klára 1998. szeptember 16-án kelt szakmai önéletrajzából valók. Az eredeti szöveget Devecseri János bocsátotta rendelkezésünkre. Köszönet érte!

egyik hegyi intézetében. Ez olyan intézmény volt, ahol összeszedték a háborúban egyedül maradt kallódó gyerekeket. Fizetségül három adag ebédet vittem haza.” A gimnáziumi kamaszfiúk sikertelen énektanítása után 1948-ban a Rádióhoz került gyermekműsorok szerkesztőjének, majd osztályvezetőnek. Itt a Zenei Rádióiskola megindítását a Dolgozók Zeneiskolája követte. A komolyzene népszerűsítése mellett népdaltanítást is kezdeményezett.

Huszár Klára iskoláskora óta operarajongó volt, s minden vágya az volt, hogy az Operánál dolgozhasson. A Rádiónál is tett lépéseket e műfaj irányában: kezdeményezésére készült el egy rádiós gyermekopera, Ránki György: *Pomádé király új ruhája* c., később igazi operaszínpadra átdolgozott darabja. „Én magam a szerkesztésen kívül a dramaturgiai és rendezői munkát vállaltam. A hosszú, lebilincselő érdekes munkafolyamat idején úgy beleszerettem az operai munkába, hogy az lett feladataim legfontosabbika.”

1951-ben botrányos fegyelmivel elbocsátották a Rádiótól – mint oly sokan másokat is –, de nem csüggedt el: beiratkozott a Zeneakadémia operarendezői szakára. Tanulmányai mellett számos munkát elvállalt, közöttük gyermekműsorok szerkesztését a Zeneakadémia ifjúsági bérletsorozathoz, rendezéseket kis színpadokon, művelődési házakban. Sikerein felbuzdulva az illetékes helyekre javaslatot nyújtott be a régebbi és kortárs zene színpadra vitelére, de válaszra sem méltatták. Választott pályájától azonban nem lehetett eltéríteni: a Postás Művészegyüttes operastúdiójánál vállalt rendezői feladatot sikerre víve a társulatot. Nem hagyott fel a gyermek- és ifjúsági zenei műsorok rendezésével sem, a fő hangsúlyt a magyar szerzők műveire helyezve. Az sem bántortalanította el, hogy a bemutatókat csak iskolákban tarthatták, mint pl. Vass Lajos: *A kiskakas gyémánt félkrajcárja* c. meseoperájának előadását a Zugligeti Általános Iskolában.

Zeneművészeti főiskolai tanulmányainak egyik vizsgálódásaként Oscar Wilde *Bunburyjét* rendezte, sőt maga játszotta és énekelte Lady Brecknell szerepét is. Ezzel az előadással tulajdonképpen Huszár Klára teremtette meg a hazai musical műfajt. Az előadást Kodály Zoltán is megtekintette. Operarendezői diplomamunkája Rossini: *Hamupipőke* című vígoperája volt – a szöveget maga fordította –, amelyet hatalmas sikerrel mutatott be a Honvéd Művészegyüttes.

A sikeres bemutatkozás után több megbízást kapott vígoperák rendezésére, amelyek „rengeteg munkával jártak, és alig fizetséggel. Nem egyszer előfordult, hogy a jelmez és díszlet költségeihez saját zsebünkből kellett hozzájárulni.”

1959-ben végre sikerült – külsőként – az Operaháznál dolgoznia: az ő rendezésében mutatták be nagy sikerrel a Haydn-év alkalmából a *L'infedelta delusa* c. operát. A Rádióhoz is sikerült visszakerülnie: elsősorban operaismertető, művészeteket népszerűsítő műsorok szerkesztőjeként és gyermekoperák rendezőjeként dolgozott. Az utóbbiak sorában a legsikeresebb Ránki György – Devecseri Gábor szövegére komponált – *Furfangos csecsemő* című, 1975-ben bemutatott műve volt.

Az Operaházban kapott feladataira így emlékezett: „Jó munka volt, de nem alkotó munka, mert régi díszlet és jelmez meghatározta a lehetőségeket. Új koncepciót nem lehetett létrehozni. szerettem volna már olyasmit csinálni, ahol saját értelmezésem, fantáziám és koncepcióm szerint dolgozhatok.” Kezdeményezései azonban sem az Operaházban, sem a minisztériumban nem kaptak támogatást, így színházi területet keresett és talált a Szendrő József vezette Irodalmi Színpadnál. Kitűnő színészekkel dolgozott együtt. „Kitaláltam egy új színházi formát. Jó néhány olvasópróba után a színészek az anyag ismeretében könyvvel a kezükben, de el-elszakadva attól, eljátszhatják szerepüket. Megpróbáltuk, az első színpadi

próbán Ruttkai Éva feléledt. Elkezdte a könyvet kellékként használni. Hol tükörnek, hol bokornak, mely mögé bújik stb.” S a kezdeményezésnek nagy sikere lett, vidéken is sokszor játszották.

1963-ban az augusztusi Savaria Történelmi Karneválra kért tőle Szombathely városa egy római vígjátékot, s Devecseri Gábor javaslatára – az ő fordításában – került színre Plautus: *Amphitruo* c. vígjátéka hatalmas sikerrel. A Claudius császár korából való Isis szentély maradványainak felújítási ünnepségén pedig a Varázsfuvolát mutatták be ugyancsak Huszár Klára rendezésében – olyan sikerrel, hogy utána 16 esztendőn keresztül játszották még a darabot a város fesztiváljain. Ekkor még újdonságszámba ment a nyári fesztivál, s Huszár Klárának úttörő szerepe volt a zenei fesztiválok meghonosításában.

A színdarabokat ismét operák, majd prózai, verses művek követték Huszár Klára pályáján. A szombathelyi siker végre lehetővé tette, hogy az Operába is újra meghívást kapjon rendezőként. Cimarosa: *Titkos házasság* c. operáját a maga fordításában állította színpadra. „Bár a Minisztériumhoz közelálló és egyes operai csoportok intrikái igen nehezítették a munkát, de a művészgárda mindkét szereposztásának művészei mellém álltak (László Margit, Ágay Karola, Sándor Judit, Barlay Zsuzsa, Réti József, Bartha Alfonz, Maleczky Oszkár, Nadas Tibor, Melis György)”.

Az operai állandó státuszhoz nem volt elegendő a sikeres előadássorozat és az *Operarendezés* c. könyve sem (Budapest: Zeneműkiadó, 1970), ezért elfogadta a Pécsi Nemzeti Színház meghívását vendégrendezésekre és 1977-ig ott is dolgozott. „Csupa romantikus operát rendeztem s a romantika nem az én világom, de jól esett ott dolgozni, miután itt [Budapesten az Operánál] alig lehetett.” A bécsi és NDK-beli vendégrendezések után nagy sikerrel adatta elő Esztergomban a Vár előtti téren Balassi Bálint: *Szép magyar komédiáját*. A nagy sikeren felbuzdulva színre vitte – egy fiataalkori utazása kapcsán ugyancsak Esztergomhoz kötődő olasz mester –, Monteverdi: *Ulysses hazatérése* c. operáját is, kiemelve az opera legszebb részeit, és az érthetőséget segítő beletűzdelve az *Odyssea* sorait (Devecseri Gábor fordításában), s vigyázva, hogy „a szokatlan hangzású zenéből ne adagoljunk túl”.

1970 nyarán a már halálos beteg férje, Devecseri Gábor költő és műfordító Bikasíratóját rendezte az Irodalmi Színpadon. „1970-ben volt az első előadás. Erre még orvosi kísérettel elhozattuk a »Bikasírató« szerzőjét. A család legjobb barátja, Robert Graves is vele jött, aki rendszeresen látogatta is a kórházban fekvő Devecserit. Az előadás vége felé az egyik sornál Gordon Zsuzsa elkezdett sírni. És vele sírt az egész előadó együttes. Mire az utolsó sorok elhangzottak (»Megszülettünk hirtelen, / egyikünk se kérte / Kérve kérünk szép jelen /meg ne büntess érte«) a színpaddal együtt sírt a nézőtér közönsége.”

1973-ban Erkel-díjat kapott, 1977-ben érdemes művész lett – és még számos más elismerésben is részesült, de operai vágyálma nem teljesült. „A szélmalomharcba belefáradva megmondtam Lukács Miklós akkori igazgatónak, hogy a következő évadban kérek egy bemutatót, lehetőleg Mozartot, ha nem, akkor nyugdíjba vonulok. Sajnos az utóbbi eset következett be.”

Devecseri Gábor 1971 nyarán bekövetkezett halála után a költő színpadra vihető műveit rendezte az Irodalmi Színpadon. A siker tovább inspirálta a rendezőnőt: a Hilton-udvarban színre vitte a Széchényi Könyvtár Zeneműtárában őrzött Esterházy-anyagban fellelt, egykor Haydn által vezényelt műveket. „Nagyon örülök, hogy ezt a pályát választottam, hogy

gyerekeknek s felnőtteknek is szereztem néhány olyan élményt, melyet mástól nem kaphattak meg” – összegezte Huszár Klára életének ars poétikáját 1998-ban.

Huszár Klárát, a neves operarendezőt 2010. július 5-én helyezték örök nyugalomra a Farkasréti Temető Művészpárcellájában. Férje, Devecseri Gábor költő neki írt soraival emlékezzünk rá:

Kinek haját a nap fakítja, reggel szobájából kilép;
Az úti hang elandalítja, s ha furcsán reszket a vidék
A rosszra várást élve tompán, megérzi ő is a vihart,
De sértetlen marad s vidulván az ösvényen át hazatart.

(Devecseri Gábor: *Kinek haját a nap fakítja* – részlet)